

Suunniteltua sijoitusta

Huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmat sekä hoito- ja
kasvatussuunnitelmat SOS-lapsikylissä

Kaisu Pelkonen

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapset ja nuoret
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Kaisu Pelkonen
Opinnäytetyön nimi:	Suunniteltua sijoitusta. Huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmat sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmat SOS-lapsikylissä.
Sivuja (+liitteitä):	41 (+2)
<p>Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää SOS-lapsikyliin ja SOS-lapsikylän nuorisokotiin sijoitettujen, huostaanotettujen lasten ja nuorten asiakassuunnitelmien sekä hoito- kasvatussuunnitelmien toteutumista. Lisäksi kartoitan, millaisia ajatuksia ja kehittämisideoita asiakassuunnitelmista ja hoito- ja kasvatussuunnitelmista SOS-lapsikylissä vastuussa olevilla työntekijöillä on edellä mainituista suunnitelmista.</p> <p>Opinnäytetyön viitekehys muodostuu tämän päivän sijaishuoltoa ohjaavasta lainsäädännöstä ja ohjeistuksesta. Sijaishoidossa oli vuonna 2010 noin 17 000 lasta ja nuorta, jotka oli sijoitettu laitoshoidon, sijaisperheisiin tai muuhun hoitomuotoon, joista SOS-lapsikylä edustaa perhehoidon ja laitoshoidon välimuotoa.</p> <p>Opinnäytetyöni aineisto perustuu kyselyyn, jonka lähetin viiteen SOS-lapsikylään ja yhteen SOS-lapsikylän nuorisokotiin. Informantteina toimivat SOS-lapsikyliä sosiaalityöntekijät. Kyselyaineisto koostui sekä kvantitatiivisesta että kvalitatiivisesta aineistosta.</p> <p>Opinnäytetyön kyselyyn vastaajien mielestä asiakassuunnitelmat ovat tärkeitä hoidon ja kasvatuksen suunnittelun sekä arvioinnin välineitä lapsen sijaishuollon aikana. Pääsääntöisesti asiakassuunnitelmien laatiminen SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten osalta toteutuu hyvin. Asiakassuunnitelmien toteutuksissa ja sisällöissä vastaajat näkivät kehittämisen varaa. Vastaajat toivat esille kehittämistarpeita ja ideoita, jotka liittyivät lapsen näkökulman huomioimiseen, osallistujien valmistautumiseen ja palaverikäytäntöjen sekä dokumenttien kirjaamiseen.</p>	
Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, asiakassuunnitelma	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Author:	Kaisu Pelkonen
Title:	Planned placement. The client plans and the plans of care and education among the children taken into care in SOS-villages.
Pages (+appendixes):	41 (+ 2)
<p>The aim of my Bachelor's thesis is to research how foster children's client plans and plans for care and education of children taken into care are carried out in SOS-villages in Finland. In addition to this I also study what kind of ideas the workers have about the these plans and how they would like to develop them further.</p> <p>The theoretical framework of my thesis consists of today's legislation and directions directing foster care and protection. In 2010 there were about 17,000 children who had been placed in institutions, foster families or in other type of care. The care SOS-children's villages provides can be regarded as a type of care between family care and institutional care.</p> <p>The material of the thesis is based on a questionnaire, which I sent to five SOS-villages and to one SOS Youth Home in Finland. The social workers in SOS-villages and Youth Home were informants of the questionnaire. The material I received and analyzed is partly qualitative, partly quantitative.</p> <p>According to the respondents of my questionnaire the different plans mentioned above are important tools when planning and evaluating a child's care during her/his foster period. Drawing up client plans was mostly carried out well and carefully in SOS-villages. There was however, some need for improvements and development concerning the contents of client plans and the way how they are carried out. The respondents also brought up ideas and needs which were connected with the following issues and questions: How to take the child's point of view better into account, how to prepare the participants for their meetings and how to improve the documentation of different discussions or meetings.</p>	
Keywords: child protection, foster care, client plan	

Sisältö

1 . JOHDANTO	4
2. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	6
2.1. Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät	6
2.2. Tutkimusaineistot käyttötarkoituksineen ja analysointimenetelmineen	7
2.3. Tietosuojat	9
3. OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA	11
3.1. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle	11
3.2. Tilastotietoa lastensuojelusta	13
3.3. SOS-lapsikylätoiminta	14
3.4. Tutkimuksia ja julkaisuja lastensuojelusta	17
4. DOKUMENTOINTI SIIJAISHUOLLOSSA	21
4.1. Toimintaa ja suunnitelmallisuutta ohjaava lainsäädäntö ja käytänteet	21
4.2. Lastensuojeluasiakkaan asiakassuunnitelma	23
4.3. Sijaishuollon hoito- ja kasvatussuunnitelma	25
5. TUTKIMUSTULOKSET	26
5.1. Asiakassuunnitelmien toteutuminen SOS-lapsikylässä	26
5.2. Asiakassuunnitelman sisältö	27
5.3. Hoito- ja kasvatussuunnitelmat SOS-lapsikylässä	31
5.4. Asiakassuunnitelmat hoito- ja kasvatussuunnitelman pohjana	32
5.5. Vastaajien näkemykset asiakassuunnitelmien kehittämistarpeista	34
5.6. Vastaajien näkemykset hoito- ja kasvatussuunnitelmien kehittämistarpeista	35
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	36
LÄHTEET	39
LIITTEET	41

1. JOHDANTO

Huostaanotto ja lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on äärimmäinen keino puuttua lapsen ja perheen elämään. Sijoituksen jälkeen lapsen elämäntarinan määrittelijöinä toimivat oman biologisen perheen lisäksi viranomaiset ja sijaishoitopaikan käytännöt, menetelmät ja henkilöstö. Sosiaaliviranomaisten tulee ottaa lapsi huostaan silloin, kun lapsen turvallisuus, hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys vaarantuvat eikä avohuollon tukitoimia ole mahdollista järjestää tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Lapsi voidaan ottaa myös välittömästi huostaan, kun lastensuojelulaissa säädetyt edellytykset ovat voimassa ja jos lapsen etu sitä välittömästi vaatii.

Lapsi voidaan sijoittaa sijaisperheeseen, ammatilliseen perhekotiin tai laitokseen. Joskus lapsi voidaan sijoittaa omaan kotiinsa. Oli sijaishoidon muoto mikä tahansa, sijoitetulla lapsella on oikeus hyvään, laadukkaaseen ja suunnitelmalliseen hoivaan ja huolenpitoon. Sijoituksen tulee tukea hänen kasvuaan ja kehitystään ja vahvistaa hänen mahdollisuuttaan yhteydenpitoon läheisten ihmisten kanssa.

SOS-lapsikylä on yksi sijaishuollon muoto, jossa yhdistyvät perhehoidon ja laitoshoidon elementit. Kyläyhteisö ja kasvatustyötä tukeva ”yhteinen” henkilöstö edustavat laitoshoidtoa ja sijaisvanhempina toimivat lapsikylävanhemmat edustavat perhehoitoa. Toimin SOS-lapsikylän johtajana Vihannissa vuosina 1997 – 2011. Kiinnostukseni tehdä opinnäytetyö SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmien toteutumisesta juontuu tuosta mielenkiintoisesta tehtävästäni.

Opinnäytetyön tausta-ajatuksina ovat lapsen oikeudet, jotka määritellään lastensuojelulaissa, kansallisessa lainsäädännössä ja ohjeistuksissa sekä YK:n Lastenoikeuksien sopimuksessa. Lapsen edun määrittäminen ja erityisen suojelun perusteet pohjautuvat suomalaisen sosiaalilainsäädäntöön sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka Suomi ratifioi vuonna 1991. Lasten kanssa arjessa toimivat kasvattajat sekä eri alojen asiantuntijat antavat muita näkökulmia lapsen edun määrittämiseen.

Uusi lastensuojelulaki astui voimaan vuoden 2008 alusta. Sen mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista kuuluu lapsen vanhemmille. Laissa korostetaan ennaltaehkäisevää

toimintaa lasten ja perheiden ongelmien vähentämiseksi. Lastensuojelulaki määrittää yksityiskohtaisesti lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa käytettäviä menetelmiä sekä lastensuojelupäätösten valmistelua ja päätöksentekoa. Lastensuojelulaissa painotetaan lapsen edun huomioimista lasta koskevissa toimenpiteissä, lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun sekä viranomaisten velvollisuutta järjestää tarpeen mukaisia palveluja lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen. (Räty 2007, 17.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2010 tilastotietojen mukaan avohuollon tukitoimin tai huostaanotettujen, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä oli 17 064 lasta ja nuorta. SOS-lapsikylissä oli vuoden 2010 aikana sijoitettuna kaikkiaan 176 lasta. Sijoitettujen lasten määrä on lisääntynyt viime vuosina, samoin avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten määrä.

Sijoitetulle lapselle tulee laatia asiakassuunnitelma, jossa dokumentoidaan sijaishuollon tavoitteet, tavoitteiden saavuttamiseksi määritellyt toimenpiteet sekä niiden arviointi. Sijaishuollon aikana tehtävällä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla konkretisoidaan asiakassuunnitelman tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvataan ne toimenpiteet, joilla tavoitteisiin pyritään pääsemään. Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään, toteutuvatko lasten hoidon ja kasvatuksen tueksi tarkoitetut suunnitelmat asianmukaisesti ja millaisia ajatuksia ja kehittämistarpeita asiakassuunnitelmista ja hoito- ja kasvatussuunnitelmista vastaavilla SOS-Lapsikylä ry:n työntekijöillä on.

2. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1. Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyössäni problematisoin asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumista SOS-lapsikyliin ja nuorisokotiin sijoitettujen, lastensuojelulain 40 §:n perusteella huostaanotettujen lasten kohdalla. Lisäksi kartoitan kyselyyn vastanneiden näkemyksiä asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien kehittämistarpeista.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

- Kuinka monen lapsen kohdalla on tehty asiakassuunnitelma?
- Kuinka monen lapsen kohdalla on tehty hoito- ja kasvatussuunnitelma?
- Kuinka monen lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattu lastensuojelulaissa ohjeistetut asiat?
- Kuinka pian asiakassuunnitelmaneuvoittelujen jälkeen asiakassuunnitelmat ovat SOS-lapsikylän tai nuorisokodin käytössä?
- Millaisia näkemyksiä ja kehittämistarpeita asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadintaan ja sisältöihin liittyy?

Kävin keskustelua opinnäytetyöstäni SOS-lapsikylissä työskentelevien työtovereideni ja SOS-Lapsikylä ry:n lastensuojelupäällikön kanssa. Tarve selvittää asiakassuunnitelmien ja hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumista SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten kohdalla vahvisti opinnäytetyön aiheen valinnan. Uuden lastensuojelulain myötä muun muassa dokumentoinnin ja lapsen osallisuuden tarkastelu olivat nousseet entistä tärkeämpään asemaan sijaishoidossa ja SOS-lapsikyliin hoito- ja kasvatustyössä.

Opinnäytetyön valmistelu alkoi keväällä 2011, jolloin SOS-Lapsikylä ry:n lastensuojelupäällikkö Anna-Liisa Koisti-Auerin kanssa mietimme SOS-lapsikylää hyödyntävää aihetta opinnäytetyöni sisällöksi. Informoin opinnäytetyöstäni SOS-lapsikylissä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä ja erityistyöntekijää toukokuussa 2011 esittelemällä heille alustavaa kyselyä, johon sain asiantuntevaa palautetta.

Kyselyn (liite 1) vastaajaryhmäksi valikoituivat SOS-lapsikylissä ja SOS-nuorisokodissa työskentelevät sosiaalityöntekijät tai erityistyöntekijät. He ovat yleensä mukana tutkimukseni kiinnostuksen kohteena olevien lastensuojelulain 40 §:n mukaan huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmanneuvotteluissa. He vastaavat myös omien toimintayksikköjensä osalta lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumisesta. Kyselylomakkeen sisällön asiantuntijana toimi SOS-lapsikylän lastensuojelupäällikkö Anna-Liisa Koisti-Auer.

2.2. Tutkimusaineistot käyttötarkoituksineen ja analysointimenetelmineen

Opinnäytetyöni perustuu aineistotriangulaatioon tutkimusaiheistojen muodostuessa laadullisesta ja määrällisestä aineistosta. Metodologinen triangulaatio tarkoittaa useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Aineistotriangulaatiossa kerätään useita erilaisia tutkimusaineistoja saman ongelman ratkaisemiseksi. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2010, 233.) Kvantitatiivisena tutkimusaineistona käsittelen huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmista ilmeneviä sisältöjen esiintymisiä (kuinka monen lapsen asiakassuunnitelmassa kyseessä oleva seikka esiintyy). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa laaditun mittarin - eli tässä tutkimuksessa kyselyn - avulla saatu havaintoaineisto järjestetään määrälliseen, numeeriseen muotoon. (Hirsijärvi ym. 2010, 140.) Määrälliselle tutkimukselle on ominaista numeraalinen vastaus kysymyksiin, kuinka paljon tai miten usein, jonka jälkeen numerotiedot tulkitaan ja selitetään sanallisesti (Erätuuli & Leino & Yliluoma 1994, 36 - 37). Koska aineistoni on suhteellisen pieni, olen käsitellyt kvantitatiivista aineistoa tilastollisin menetelmin hyödyntäen Excel - laskentataulukko-ohjelmaa.

Kvalitatiivista aineistoa tässä opinnäytetyössä edustavat vastaajien käsitykset ja mielipiteet asiakassuunnitelmista sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmista. Vastaajilta tulevat suunnitelmiin liittyvät kehittämistarpeet ja -ideat ovat myös osa kvalitatiivista aineistoa.

Likertin asteikko on yksi yleinen esimerkki kyselytutkimuksen mittaustavoista. Sitä sovelletaan usein viisiportaisena, jolloin asteikko muodostaa selvän jatkumon ääripäästä toiseen. Likertin asteikossa yleensä keskimäinen vaihtoehto on neutraali, esimerkiksi ”ei samaa eikä eri mieltä”. Keskimäisen vaihtoehdon olemassaoloa voi kyseenalaistaa, samoin kuin neutraalin vaihtoehdon sijoittumista asteikon keskelle. Neutraalin

vaihtoehdon puuttumisen huonona puolena on se, että vastaaja voi jättää kokonaan vastaamatta. (Vehkalahti 2008, 35 - 36.) Mielipidekyselyissä, joissa vastaaja valitsee annetuista vaihtoehdoista, suositaan Likert -asteikkoisen (analysoinnin kannalta vastaava kuin semanttinen differentiaali) tyyppisiä kysymyksiä. Vastausvaihtoehdon *en osaa sanoa/en tiedä* sijoittaminen on haastava tehtävä, sillä jos se sijoitetaan alkuun tai loppuun, se vääristää matemaattisen laskutoimitusten tulosten arvoa todellisuutta suuremmaksi tai pienemmäksi (riippuen siitä, onko se sijoitettu alkuun tai loppuun). (Valli 2007, 185 - 186.)

Opinnäytetyöni kyselyn mielipidekysymyksessä en esittänyt lainkaan vaihtoehtoa *en osaa sanoa/en tiedä*, vaan vastausvaihtoja oli neljä, *täysin samaa – täysin eri mieltä* -vaihtoehtojen väliltä. Likertin asteikkoon pohjautui kyselylomakkeessani kysymys vastaajien mielipiteistä siitä, toimivatko sijoitettuina olevien lasten asiakassuunnitelmat hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmille. Käytin kyselyssä Likertin asteikkoa, jossa oli neljä valintavaihtoehtoa (täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä, täysin eri mieltä).

Opinnäytetyön kyselyn informanteina toimivat SOS-lapsikylien ja SOS-lapsikylän nuorisokodin sosiaalityöntekijät ja erityistyöntekijä. Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat SOS-lapsikyliissä ja nuorisokodissa kesän 2011 aikana sijoitettuna olevien lasten asiakassuunnitelmat ja hoito- ja kasvatussuunnitelmat. Tästä kohderyhmästä lisäkriteerinä oli se, että lasten kohdalla oli tehty lastensuojelulain 40 §:n mukainen huostaanottopäätös.

Aineiston keruuseen liittyvän kyselyn muodot voivat olla posti- ja verkkokyselyjä sekä kontrolloituja kyselyjä. Kontrolloidun kyselyn tyyppinä pidetään a) informoitua kyselyä, jossa tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti sekä b) henkilökohtaisesti tarkistettua kyselyä, jossa tutkija on lähettänyt lomakkeet postitse, mutta noutaa ne itse sovitun ajan kuluttua. Posti- ja verkkokyselyssä lomakkeet lähetetään haastateltaville ja he palauttavat ne postitse tutkijalle. (Hirsijärvi ym. 2010, 196 – 197.)

Kyselyaineiston keruu tapahtui sähköpostitse lähetetyn kyselylomakkeen (liite 1) avulla. Lähetin kyselylomakkeen kaikkiin kuuteen Lapsikylä ry:n toimipisteeseen sosiaalityöntekijälle ja erityistyöntekijälle. Ennen kyselylomakkeen lähettämistä tapasin lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmista vastaavat lapsikylien työntekijät SOS-lapsikylän

toimistossa ja kerroin heille opinnäytetyöstäni. Sain heiltä samalla arvokasta palautetta opinnäytetyön kyselyyn liittyen. Lähetin kyselyn toukokuun 2011 lopussa. Toivoin vastaajien vastaavan kyselyyn kesäkuun 2011 loppuun mennessä. Kesälomista, työkiireistä ja kyselyaineiston keräämisen vaativuudesta johtuen sain viimeiset vastaukset elokuun 2011 aikana. Kyselyyn vastasivat SOS-lapsikylien osalta kylien sosiaalityöntekijät ja SOS-nuorisokodin osalta erityistyöntekijä.

Kysely sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä sekä niiden välimuotoja, jolloin strukturoituja kysymyksiä oli mahdollista täydentää avoimilla vastauksilla. Vastaajat antoivat strukturoituihin kysymyksiin vastaukset numeerisina ja ne muodostivat määrällisen aineiston. Aineiston kvantitatiivisen osuuden käsittely pohjautui pääosin Excel -taulukon avulla tehtyyn havaintomatriisiin.

Kyselyssä oli kaikkiaan kahdeksan erillistä kysymystä. Noista kahdeksasta kysymyksestä kolmessa oli strukturoidun kysymyksen lisäksi mahdollisuus lisätä vapaamuotoisesti tarkennusta vastaukseen ja kahteen kysymykseen tuli vastata vapaamuotoisesti.

Kvalitatiivisen aineiston analyysissä käytän teemoittelua ja sisällönanalyysiä. Toteutin sisällönanalyysin Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaaman aineistolähtöisen analyysin kolmivaiheisena prosessina: aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009,108). Sisällönanalyysi sopii strukturoimattoman aineiston analyysiin, jolloin aineiston käsitteitä yhdistelemällä, tulkinnan ja päättelyn avulla edetään kohti käsitteellisempää abstraktiotasoa tutkittavasta ilmiöstä. Tavoitteena on ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä vastauksena tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi sopii kaikkiin laadullisen tutkimuksen tutkimusperinteisiin. (Tuomi 2002, 110.)

2.3. Tietosuoja

Henkilötietolailla toteutetaan yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsitellessä. Henkilötietolailla on kielletty arkaluonteisten henkilötietojen käsittely lukuun ottamatta lain 12 § mukaisia poikkeustilanteita. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, hakupäivä 14.3.2012). Julkisuuslaissa määritellään viranomaisasiakirjojen olevan julkisia, jollei lailla toisin määrätä. Julkisuuslain 6.

luvussa määritellään salassapitovelvoitteet ja salassa pidettävien asiakirjojen käytöstä (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, hakupäivä 10.04.2012.) Opinnäytetyössäni ei käsitellä henkilötietolaissa määriteltyjä henkilötietoja tai tunnistettavia tietoja, eikä se myöskään sisällä julkisuuslailla suojattuja salaiseksi luokiteltuja asiakirjatietoja.

3. OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

3.1. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle

Opinnäytetyöni tutkimuskohteena ovat SOS-lapsikyliin ja nuorisokotiin sijoitettujen ja huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmat sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmat. Tässä luvussa tarkastelen sijaishuoltoon siirtymisen lastensuojelulain mukaisia perusteita. Suunnitelmat ja muu dokumentointi lastensuojelussa ja sijaishuollossa olevan lapsen tarpeista, hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä sekä arvioinnista mahdollistavat sen, että lapsi saa hyvän, suunnitelmallisen, omista tarpeista lähtevän hoidon ja kasvatuksen, jota voi arvioida ja tarkastella myös jälkeenpäin. Sijaishuoltoon siirtyminen merkitsee aina lapselle ja hänen perheelleen suuria muutoksia.

Sijaishuolto voi tarkoittaa lyhytaikaista tilapäiseksi jäävää sijoitusta tai kasvamista aikuisikään saakka muualla kuin biologisten vanhempien kanssa. Sijaishuolto voi koostua pitkästä ketjusta toimenpiteistä. Alkuarviointi, huostaanotto, sijaishoito ja jälkihuolto voivat olla toisiinsa tiiviimmin tai löysemmin liittyviä vaiheita, jossa perheen kanssa työskentelevät tahot arvioivat lapsen ja perheen kokonaistilannetta. (Känkänen 2009, 233.)

Taulukko 1. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle; toimenpide ja sen perusteena oleva lainkohta.

Toimenpide	Selitys	Laki
Sijoitus avohuollon tukitoimena	Tuen tarvetta arvioivan tai kuntouttavan perhehoidon tai laitoshoidon järjestämistä lapselle yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun lapsen hoidosta vastaavan henkilön kanssa. Lyhytaikaisesti lapsi voidaan sijoittaa myös yksin, mikäli yli 12 -vuotias lapsi ja hänen huoltajansa siihen suostuvat. Alle kaksivuotias lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimenpiteenä vankilassa olevan vanhemman luo vankilan perheosastolle. Sijoitusta voidaan jatkaa alle kolmevuotiaan lapsen kohdalla, mikäli se on lapsen edun mukaista.	Lastensuojelulaki 37§/12.2.2010/88
Kiireelli-	Lapsen sijoittaminen perhe- tai laitoshuoltoon	Lastensuojelulaki

nen sijoitus	mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa. Kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 päivää.	38§/13.4.2007/417
Huostaanotto	Lapsi on otettava huostaan jos a) puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai b) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään joko käyttämällä päihteitä tai tekemällä vähäistä rikollista tekoa vakavamman rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Lisäksi avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista	Lastensuojelulaki 40§/13.4.2007/417
Väliaikainen määräys	Silloin, kun huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa vireillä, voi ko. tuomioistuin antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä tuomioistuin käsittelyn aikana.	Lastensuojelulaki 83 §/12.2.2010/88)

Lastensuojelulaissa määritellään sijaishoidon olevan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella huostaanoton, kiireellisen sijoituksen tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen perusteella (Lastensuojelulaki 417/2007 10:49.1 §, hakupäivä 18.04.2012). Väliaikaisesti lapsi voidaan sijoittaa vanhempansa tai muun huoltajan hoidettavaksi enintään kuudeksi kuukaudeksi silloin, kun valmistellaan lapsen palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai jos se on muutoin lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 417/2007 10:49.3 §, hakupäivä 18.04.2012). Lapsi voidaan sijoittaa vankeusrangaistusta suorittavan tai tutkintovankeudessa olevan vanhemman hoidettavaksi vankilan perheosastolle siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. Sijoitusta voidaan jatkaa siihen saakka, kun lapsi täyttää kolme vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007 10:49.4 §, hakupäivä 18.04.2012.)

Lastensuojelulain mukaan lapselle voidaan järjestää tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshoidoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti myös yksin avohuollon tukitoimena. Tällöin sijoitukseen vaaditaan huoltajan ja yli 12 -vuotiaan lapsen suostumus. Tällöin sijoitus on tarpeen lapsen tuen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huollon järjestämiseksi väliaikaisesti. Alle kaksivuotias

voidaan sijoittaa vankilan perheosastolle vankeusrangaistusta suorittavan tai tutkintovankeudessa olevan vanhemman hoidettavaksi avohuollon tukitoimena. Tätä sijoitusta voidaan jatkaa kolmivuotiaaksi, mikäli se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 88/2010 7:37 §, hakupäivä 18.04.2012.)

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on lastensuojelulain 40 §:ssä mainituissa syistä välittömästi vaarassa tai sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. (Lastensuojelulaki 88/2010 8:38.1 §.) Silloin, kun lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa vireillä, voi tuomioistuin antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta (Lastensuojelulaki 88/2010 14:83.1 §, hakupäivä 18.04.2012.)

Sijaishuollon lähtökohdana on lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuva valinta oikeasta sijaishuoltopaikasta. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai esimerkiksi koulukotiin. Sijaishoito voidaan järjestää väliaikaisesti korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi lapsen vanhempien tai muun huoltajan luona silloin, kun valmistellaan lapsen palaamista kotiin sijoituksen jälkeen tai muusta perustellusta syystä. (Kananaja & Lähtinen & Marjamäki & Laiho & Sarvimäki & Karjalainen & Seppänen 2007, 158.) Taulukossa 1. on lyhyesti selitetty toimenpiteet ja lainkohta, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle.

3.2. Tilastotietoa lastensuojelusta

Opinnäytetyöni tutkimusaineisto koostuu vain pienestä osasta huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten määrästä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL) kerää ja tilastoi tietoja lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon piirissä olevista lapsista ja nuorista. (Taulukko 2.)

Vuonna 2010 kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuina olleista lapsista ja nuorista noin 38 % oli sijoitettu laitoshoitoon, 33 % oli perhehoitoon, 17 % ammatilliseen perhehoitoon ja loput muuhun sijaishuoltoon. Huostassa olevista lapsista puolet oli sijoitettu perheisiin. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista poikia oli enemmän kuin tyttöjä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 6 – 7, hakupäivä 20.04.2012.) Huostassa

olleiden 16 – 17 -vuotiaiden nuorten osuus (2,6 %) vastaavan ikäiseen väestöön oli suurempi kuin nuorempien ikäluokkien (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 2, hakupäivä 20.4.2012).

Taulukko 2. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrät vuosilta 2000, 2005, ja 2010.

	v.2000	v.2005	v.2010
Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä viimeisimmän sijoitustiedon mukaan (0-20 -vuotiaat) joista	12 674	15 254	17 064
huostaanotettuina	6 975	8 574	10 003
kiireellisesti sijoitettuina*	362*	643*	1 874*
avohuollon tukitoimena sijoitetut	3 355	3 529	3 500
jälkihuollon sijoitukset	1 982	2 408	2 114
Sijoitettuna olevien 0 – 17 -vuotiaiden lasten osuus vastaavan väestön ikäryhmästä	0,9 %	1,1 %	1,3 %

* kiireellisesti sijoitetut lapset voivat sisältyä huostaan otettujen lasten määrään

Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna yli 17 000 lasta ja nuorta, joista huostaanotettuina oli yli 10 000 lasta ja nuorta. Sijoitettujen lasten kokonaismäärä nousi reilun prosentin edellisestä vuodesta ja huostassa olevien lasten määrä laski noin kaksi prosenttia edellisestä vuodesta. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä oli 21 % suurempi kuin edellisenä vuonna. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 2, hakupäivä 20.4.2012.)

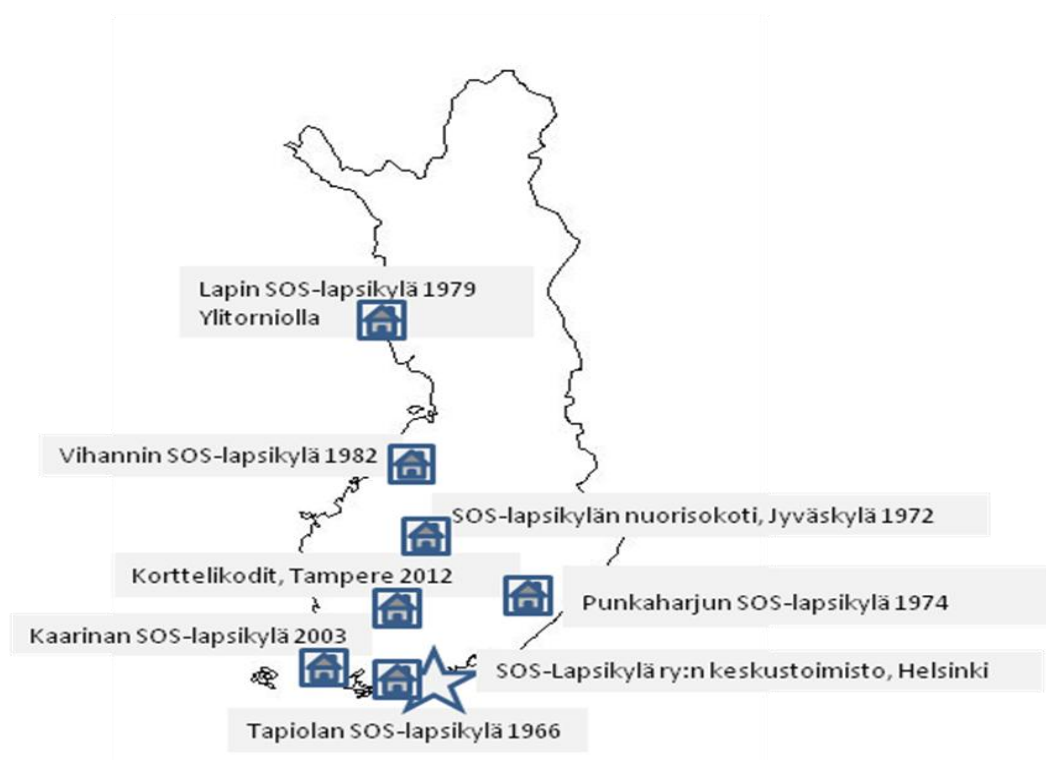
Lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja avohuollon tuen piirissä olevien lasten määrä kasvoi vuonna 2010 yli 10 prosenttia edellisestä vuodesta. Asiakasmäärä avohuollon tukitoimien ja lastensuojelun sosiaalityön piirissä vuonna 2010 oli yhteensä yli 78 500 lasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 8, hakupäivä 20.04.2012.)

3.3. SOS-lapsikylätoiminta

Opinnäytetyöni toimintaympäristönä toimivat SOS-Lapsikylä ry:n yllä pitämät SOS-lapsikylät ja -nuorisokoti. Suomessa toimii viisi SOS-lapsikylää (Espoon Tapiolassa, Punkaharjulla, Ylitorniolla, Vihannissa ja Kaarinassa) ja SOS-lapsikylän nuorisokoti (Vaajakoskella). SOS-lapsikylän keskustoimisto on Helsingissä. (SOS-lapsikylä. SOS-lapsikylätyö, hakupäivä 20.4.2012). Kansainvälinen lapsikyläjärjestö SOS-Children's

Villages on toiminut vuodesta 1949 saakka. Järjestön työ käsittää sijaishuollon lisäksi perheiden tukemista ja muuta sosiaalista tukea, koulutusta (lastentarhat, koulut, ammattikoulut jne.), terveydenhoitoa (perushoito, rokotuskampanjat, HIV/AIDS-valistus jne.) ja kriisiapua yhteensä 133 maassa. (SOS-lapsikylä. Kansainvälinen SOS-lapsikylätyö, hakupäivä 20.4.2012.)

SOS-lapsikylätoiminta alkoi toisen maailmansodan jälkeisessä Euroopassa. Sotavuosien seurauksena Euroopassa oli paljon orvoiksi ja kodittomiksi jääneitä lapsia. Lääketieteen opiskelija Herman Gmeiner (1919 - 1986), jolla oli omia kokemuksia elämästä ilman äidin huolenpitoa, keksi yhdistää perheensä menettäneet lapsirakkaat naiset ja orvoiksi jääneet lapset. Hän perusti lahjoitusvarojen turvin ensimmäisen lapsikylän Itävallan Imstiin vuonna 1949. Lapsikyläidea levisi ensin Eurooppaan ja pian muualle maailmaan niin, että vuoteen 2000 mennessä toimintaa oli 130 maassa. (Niemelä 2000, 11 - 12.) Suomeen SOS-lapsikylätyö juurtui 1960-luvulla, jolloin lapsikylätoimintaan Tiroolissa tutustunut opiskelija Kaija Laitinen toi toimintaidean Suomeen. Hänen innoittamaan ja Albin Gebhardtin panostuksella perustettiin SOS-Lapsikyläyhdistys ry. vuonna 1962. Suomen ensimmäinen SOS-lapsikylä aloitti toimintansa vuonna 1966 Espoon Tapiolassa. (Niemelä 2000, 11.) Lapsikyläiden sijainnit ja toimipisteiden perustamisvuodet näkyvät kuviossa 1. (SOS-lapsikylä. SOS-lapsikylätyö, hakupäivä 20.4.2011).

Kuvio 1. Lapsikyläiden toimipisteet ja niiden perustamisvuodet.

Lapsikylissä sijoitetut lapset asuvat yhdessä lapsikylävanhemman tai -vanhempien kanssa lapsikyläkodissa, yhdessä biologisten sisarusten kanssa tai muiden lapsikyläkotiin sijoitettujen lasten kanssa. Lapsikylissä toteutettava sijaishoito on yhteisöllisesti tuettua perhehoitoa. Sijaisvanhempina työskentelevät lapsikylävanhemmat saavat tukea hoitotehtäväänsä lapsikylän muilta työntekijöiltä (ohjaajat, lapsikylävanhempien sijaiset, sosiaalityöntekijät, sihteeri, kylänkylänjohtaja) sekä keskustuimistossa työskenteleviltä työntekijöiltä. Uutena toimintamallina aloittavat SOS-Korttelikodit Tampereen Vuoreksessa vuoden 2012 aikana ja myöhemmin Helsingissä. SOS-korttelikodit tarjoavat kodinomaista, yhteisöllistä sijaishoitoa kuntien sijoittamille lapsille kaupunkimaisessa ympäristössä. SOS-lapsikylä ry on kehittänyt palvelujaan kuntien lastensuojelun sijaishuollon ja avohuollon tarpeita vastaaviksi. Avohuollon palveluina SOS-lapsikylät tarjoavat perhekuntoutusta, tukiperhetoimintaa, leiritoimintaa, lomakotitoimintaa sijoitetulle lapselle, tuettuja ja valvottuja tapaamisia, perheinterventiota ja perhetyötä lapsen kotiin kunnan kanssa sovitulla tavalla. (SOS-lapsikylä, hakupäivä 20.4.2012).

Taulukko 3. SOS-Lapsikylin ja –nuorisokotiin sijoitettujen lasten määrällisiä tunnuslukuja vuosina 2008 – 2011 (Anna-Liisa Koisti-Auer 2012).

	v. 2008	v. 2009	v. 2010	v. 2011
SOS-lapsikylissä ja nuorisokodissa sijoitettuna olleiden 0 – 20 -vuotiaiden lasten ja nuorten määrä yhteensä	160	174	176	177

Vuoden 2011 aikana tuen piirissä SOS-lapsikylissä ja nuorisokodissa oli kaikkiaan 254 lasta ja nuorta, joista avohuollon piirissä 72 lasta/nuorta, jatko- ja avohuollon (yli 21 -vuotiaan saama tuki) taloudellisen tuen piirissä 5 nuorta ja sijoitettuna 177 lasta ja nuorta. Taulukossa 3. olen esittänyt SOS-Lapsikylä ry:n toimipisteisiin sijoitettujen lasten ja nuorten määrällisiä tunnuslukuja vuosilta 2008 - 2011. (Anna-Liisa Koisti-Auer 2012).

3.4. Tutkimuksia ja julkaisuja lastensuojelusta

Kansainvälinen SOS-lapsikyläjärjestö toteutti vuosina 2003 - 2008 laajan kansainvälisen jälkiseurantahankkeen ”*Tracking Footprints*”. Osana tätä hanketta KT Markku Jahnukainen ja KM Minna Hyytiäinen toteuttivat tutkimuksen (Jahnukainen & Hyytiäinen 2009) Suomen SOS-lapsikylissä kasvaneiden lasten osalta, jonka tuloksena he tuottivat tutkimusraportin *Jalanjälkiä seuraamassa* vuonna 2009. *Jalanjälkiä seuraamassa* -tutkimuksessa tarkasteltiin SOS-lapsikylissä kasvaneiden elämää aikuisina ja sitä, millaisia kokemuksia heillä oli SOS-lapsikylä -sijoituksen ajalta. Tutkimusjoukko koostui vähintään kaksi vuotta SOS-lapsikylissä sijoitettuna olleista ja tutkimushetkellä yli 22 -vuotiaista henkilöistä. Heitä oli tutkimushetkellä kaikkiaan 396. Tutkimukseen poimittiin arvonnalla henkilöt, joilta kysyttiin halukkuutta tutkimukseen suostumisesta. Haastattelu toteutui 52 henkilön kanssa, mikä oli 13,3, % tutkimusjoukosta. Haastattelu koostui a) nykytilanteen kartoituksesta ja b) kokemuksista SOS-lapsikylästä ja c) henkilökohtaisesta kehityksestä. (Jahnukainen & Hyytiäinen 2009, 5.)

Keskeiset tutkimuksen tulokset osoittivat sen, että SOS-lapsikylissä kasvaneiden lasten elämän tilanne sijoituksen jälkeen oli pääosin hyvin samanlainen kuin väestöllä keskimäärin. Näin oli muun muassa koulutuksen, työllisyyden ja sairastavuuden kohdalla. Tulos on merkittävä, koska usein lastensuojelutaustan omaavat henkilöt kuuluvat riskiryhmään koulutuksen keskeyttämisen ja työttömyyden suhteen. Poikkeamana tähän linjaan oli tutkimuksen mukaan se, että lapsikylissä kasvaneet naiset ovat tulleet äidiksi alle 20 -vuotiaana useammin kuin samanikäiset keskimäärin. Sitä pidetään yhtenä lastensuojelutaustaan liittyvänä riskitekijänä, vaikka nykyisin varhaista äitiyttä ei enää pidetäkään itsestään selvästi riskiäitiytenä. Varhaisen äitiyden lisäksi toisena väestötasosta poikkeavana asiana tutkimuksen mukaan oli pienituloisten osuus. (Jahnukainen & Hyytiäinen 2009, 46.)

Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteereissä asetetaan tavoitteet sijaishuollolle. Laatukriteerien mukaan sijaishuollon tavoitteena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, turvallinen kasvuympäristö, toivomuksia ja taipumuksia vastaava koulutus sekä tukea lapsen itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 13.) Laatukriteerien käyttämistä

sijaishuollon yksiköissä tarkastellaan Salla Jäntin ja Salla Lahden opinnäytetyössä ”Laituri-kriteerien juurtuminen ja kehittäminen – sijaishuollon laatuksiteerien käyttö sijaishuoltoyksiköissä”, joka valmistui Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa vuonna 2011. Siinä tutkittiin, kuinka Lastensuojelun Keskusliiton vuosina 2001 – 2004 toteuttamaa Laituri -projektin luomaa sijaishuollon laatuksiteeristöä käytettiin ja kuinka niitä ja niiden käyttöä voitaisiin kehittää sijaishuollon yksiköissä. (Lahti & Jäntti 2011, 2.) Jäntin ja Lahden opinnäytetyöstä selvisi, että Laituri -kriteerit olivat pohjalla tutkimuksen kohteena olevien sijaishuollon yksiköiden toiminnan suunnittelussa ja toiminnan prosessikuvausten kehittämisessä. Lapsen ja nuoren sitoutuminen asiakassuunnitelmaan ja asiakassuunnitelman mukaan toimiminen koettiin tärkeänä kaikissa kyselyyn vastanneissa yksiköissä. Vastausten mukaan lapsen tai nuoren tukemisen kriteerit toteutuivat hyvin 86,7 %:ssa ja erittäin hyvin 13,3 %:ssa vastanneista yksiköistä. (Lahti & Jäntti 2011, 28.)

Asiakassuunnitelmien kirjaaminen ja niiden päivittäminen ovat yksi sijaishuollon laadun elementeistä. Dokumentointi ei sinällään varmista lapsen osallisuutta itseään koskevan tiedon tuottamiseen. Johanna Hurtig käsittelee artikkelissaan ”Lasten tieto sosiaalityön haasteena” käsitettä *lasten tieto*, jolla hän korostaa lasten oikeutta olla osallinen ja aktiivinen toimija silloin, kun hänen elämän tilanteistaan, kokemuksistaan ja toiveistaan on kyse. Artikkelissaan hän pohtii lasten tiedon keräämisen tiellä olevia esteitä, tarkastelee muutosta, joka on tapahtunut siirtymisessä lapsilähtöiseen sosiaalityön paradigmanmuutokseen sekä pohtii hänen tutkimuksensa tuloksia suhteessa lasten asemasta ja osallisuudesta käytyyn keskusteluun. Artikkelin pohjautuu hänen väitöskirjatutkimukseensa (Hurtig 2003), jonka aineisto oli peräisin lastensuojelun perhetyön asiakastilanteista. Lisäksi hän käyttää artikkelissaan lapsen asemaa ja oikeuksia sosiaalisessa auttamistyössä käsitteleviä ajankohtaisia tekstejä. (Hurtig 2006, 167 - 168.) Artikkelissaan hän huomioi, kuinka sijoitetuilta lapsilta on paljon kysyttävää. Heillä on paljon kokemuksia sosiaalityön ammattilaisista ja monipuolinen näköala sosiaalityöhön. Sijoitusta on usein edeltänyt kaaottinen arki, mutta sijoitus ei aina poista vaikeuksia lasten elämästä. Myös sijoituspaikassa lapsi voi joutua kokemaan epäasiallista kohtelua. Epäoikeudenmukaista kohtelua kokeneet sijoitetut lapset ovat hyvin suojattomia, haavoittuneita ja traumatisoituneita. Traumoja voi tuottaa myös oman elämänsä palojen ”katoaminen” asuinpaikkojen ja muuttamisten seurauksena. Identiteettinsä ja oman elämän tarinansa rakentamiseksi lapsi tarvitsee

muistikuvia itsestään eri elämänvaiheissa sekä tietoa tapahtumista ja ihmisistä. (Hurtig 2006, 189 - 190.)

Anna-Liisa Koisti-Auerin yhteenveto SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa asuville lapsille ja nuorille suunnatusta kyselystä (Koisti-Auer 2011) sisälsi kysymyksiä asumisesta lapsikylässä tai nuorisokodissa, arjesta, suhteista aikuisiin, huostaanotosta sekä osallisuudesta ja lasten oikeuksista. Kyselyyn osallistui 136 eri-ikäistä lasta ja nuorta, joista 127 asui lapsikylissä ja yhdeksän nuorisokodissa. Kyselyn yhtenä osana oli lastensuojeluasiakkuuteen liittyviä kysymyksiä, jotka koskivat huostaanottoa, asiakassuunnitelmanneuvotteluja ja lapsen osallisuutta niissä. Kyselyn perusteella reilu puolet (55 %) tiesi oman sosiaalityöntekijänsä nimen. Se voi Koisti-Auerin mukaan kertoa työntekijöiden vaihtuvuudesta, jolloin nimet eivät jää mieleen, tai siitä, että suhdetta työntekijän ja lapsen välille ei ole ehtinyt syntyä. Huostaanoton merkityksen tiesi 63 % lapsista (yli 13 -vuotiaiden kohdalla merkityksen tiesi 94 % lapsista) ja oman huostaanottonsa syyn tiesi 72 % (yli 13 -vuotiaiden kohdalla 94 % lapsista tiesi oman huostaanottonsa syyn). Lasten vastausten perusteella asiakassuunnitelmanneuvotteluihin ei ollut lainkaan osallistunut 28 % kaikista lapsikylissä asuvista lapsista, nuorisokodissa asuvista lapsista kaikki olivat osallistuneet asiakassuunnitelmanneuvotteluihin. Yli puolet (58 %) asiakassuunnitelmanneuvotteluihin osallistuneista lapsista oli sitä mieltä, että omia mielipiteitään saa neuvottelussa tuotua esiin joko hyvin tai melko hyvin, kolmasosa ei osannut sanoa, miten hyvin mielipiteensä saa esille ja yhdeksän mielestä oman äänensä saa kuuluville korkeintaan ”melko huonosti”. Mielipiteet asiakassuunnitelmanneuvotteluista vaihtelivat. Usean vastaajan mielestä ne olivat hyödyllisiä. Monen mielestä neuvottelut olivat jännittäviä, vaikeita tai tylsiä ja ne saivat kritiikkiä lapsilta. Koisti-Auer on lainannut yhteenvedossaan seuraavanlaisia lasten mielipiteitä asiakassuunnitelmiin liittyen.

”Hyvä olla paikalla kuulemassa omasta elämästäni ennen ja saan lisäksi tietää, miten hoitamiseni jatkuu tulevaisuudessa.”

”Ne ovat hyviä ja saan ääneni kuuluviin ja mielipiteitäni kuunnellaan.”

”Ei niitä jaksais.”

”No en paljoo niissä puhu, aikuiset vaan keskenää puhuu ja multa kysyy joskus jtn.”

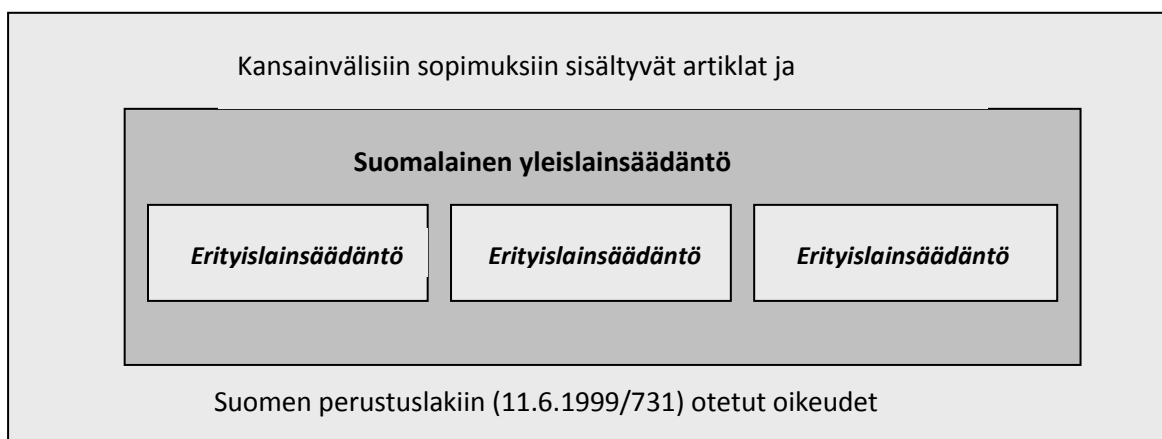
”Viimekertanen oli surkea koska (työntekijän nimi) oli kiire enkä saanut mitään neuvottelusta irti.

Koisti-Auerin mielestä tutkimustulos asettaa haasteita useassa mielessä. Hänen näkemyksensä mukaan ainakin tiedon välittämiseen lapselle, yhteistyöhön ja roolien selkiyttämiseen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa tulisi panostaa. (Koisti-Auer 2009, 28 – 29, hakupäivä 20.04.2012.)

4. DOKUMENTOINTI SIJAISHUOLLOSSA

4.1. Toimintaa ja suunnitelmallisuutta ohjaava lainsäädäntö ja käytänteet

Lastensuojelua tulee toteuttaa lainmukaisesti, tarkoituksenmukaisesti, ammatillisesti ja oikeudenmukaisesti. Lainmukaisesti toimimisen edellytyksenä on se, että lastensuojelutyötä tekevä on perehtynyt toimintaa ohjaavaan kolmitasoiseen lainsäädäntöön. Tasoja voi kuvata kuvion 1. esittämällä tavalla. Siinä suurimpaan alueeseen kuuluvat kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvät artiklat ja Suomen perustuslakiin (11.6.1999/731) otetut perusoikeudet (Perustuslaki 6 - 23§). Keskimäinen laatikko (taso) kuvaa suomalaista yleislainsäädäntöä. Pienimmät suorakulmiot kuvaavat erityislainsäädäntöä, jotka vaikuttavat määrätyissä ammattitehtävissä oleviin, esimerkiksi terveydenhuollon ammattitehtävissä oleviin tai sosiaalihuollon henkilöstöön. (Mahkonen 2008, 15.) Lastensuojelulaki, joka kuuluu opinnäytetyöni keskeiseen viitekehykseen, kuuluu erityislainsäädännön ”laatikkoon”. Koska useimmiten lastensuojelukysymysten ratkaisut löytyvät lukuisista eri säädöksistä, pykäläviidakkoon päätyminen on lastensuojelukysymyksiä ratkaistaessa yleensä vääjäämätön tosiasia. Tässä opinnäytetyöhön olen ottanut pääasiallisiksi juridisiksi lähtökohdaksi ”vain” YK:n lastenoikeuksien sopimuksen ja lastensuojelulain, koska kaiken lainsäädännön huomioiminen tässä yhteydessä olisi suuri ja kohtuuton tehtävä.

Kuvio 1. Lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö

YK:n lastenoikeuksien sopimuksen yleisperiaatteiden mukaan lapsen etu on aina ensisijaisesti otettava huomioon kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. Lapsen edun periaatteesta säädettiin suomalaisessa lainsäädännössä jo 1940-luvulla, jolloin

lainsäädännöllä mahdollistettiin sopimusperusteinen asumusero. Vasta 1980-luvulla alettiin lapsen etua laajemmin korostaa, ensimmäisenä sen esitti Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (LHL 361/1983). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (SHAL 812/2000) ilmaisi lapsen edun huomioonottamisen ensisijaisuuden samalla tavalla kuin Lasten oikeuksien sopimus. (Hetemäki 2011, 43.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa veloitetaan lapsen näkemysten kuulemista lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lasta kuullaan yleensä asianosaisena eli henkilönä, jonka etua tai oikeutta asia koskee. Lasta voidaan kuulla myös asiantuntijana esimerkiksi nuorten tai lasten vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista koskevissa asioissa. (Hetemäki 2011, 137.)

Uusi lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 417/2007) astui voimaan vuoden 2008 alussa.

Sen tarkoituksena on:

- a) turvata lapsen edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa
- b) lapsen ja hänen perheensä tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien huomioiminen
- c) edistää viranomaisten välistä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttamisessa
- d) parantaa lapsen, vanhempien ja huoltajien oikeusturvaa lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa.

Uuden lastensuojelulain voimaantulo on lisännyt jättevyyttä lastensuojeluun. Useat lain sisältämät määräajat ja muut määräykset lisäävät asianomaisten oikeusturvaa. Samoin tekevät myös muun muassa kirjaamisvelvoitteita koskevat lastensuojelulain kohdat. (Mahkonen 2008, 43 - 44.)

Lastensuojelun käsikirja (<http://www.sosiaaliportti.fi/lastensuojelunkasikirja/>) tuli uutena työvälineenä lastensuojelutyötä tekevien työntekijöiden käyttöön vuonna 2007. Se on verkkomuotoinen informaatiokanava, jota on helppo päivittää ja jonka aihepiirejä voi tarvittaessa syventää. Lastensuojelun käsikirja on opas ja työkalu lastensuojelun ammattilaisille lastensuojelulain käytännön soveltamisessa. (Kananoja ym. 2007, 133.) Lastensuojelun käsikirja on Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen ylläpitämä sivusto, jonka yhtenä keskeisenä sisältönä ovat lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö ja suositukset. Sieltä löytyy ohjeistusta lastensuojelun työprosesseille, toimintamalleille ja menetelmille sekä ajankohtaista tutkimustietoa sekä lomakkeistoa ja muuta

työvälineistöä. Myös asiakassuunnitelmien laadintaan ja sisältöön Lastensuojelun käsikirja -sivuilta löytyy evätystä.

4.2. Lastensuojeluasiakkaan asiakassuunnitelma

Opinnäytetyöni tarkastelee SOS-lapsikyliin sijoitettujen, huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmia. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on laadittava asiakassuunnitelma aina silloin, kun perheellä on tarvetta muuhun kuin tilapäiväiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Asiakassuunnitelma laaditaan ja tarkistetaan yhdessä lapsen, lapsen huoltajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön kanssa. Asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. (Lastensuojelulaki 2007/417 6:30 §.)

Suunnitelma on keskeisimpiä asiakirjoja sosiaalihuollossa. Siinä suunnitellaan ja määritellään sosiaalihuollon asiakasta koskevat työskentelyn tavoitteet, tavoitteiden toteuttamiseen tähtäävä toiminta ja toiminnan arviointi. Suunnitelmaan kirjataan asiakkaan nykytilan kuvaus, suunnitelman tavoitteet, toteuttaminen ja keinot, joilla tavoitteisiin pyritään. Siitä tule ilmetä suunnitelman laatimiseen perustuvat lainkohdat, suunnitelman voimassaoloaika, tarkistuspäivämäärä, toteutuksen vastuuhenkilöt ja suunnitelman laatijat. Suunnitelman avulla myös asiakasprosessista saadaan asiakkuuden etenemisestä kuvaavaa tietoa, kun sen tarkastamisen yhteydessä arvioidaan asetettuja tavoitteita ja niiden saavuttamista. (Laaksonen & Kääriäinen & Penttilä & Tapola-Haapala & Sahala & Kärki & Jäppinen 2011, 47 - 48.)

Taulukko 4. SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmien ohjeistus.

	Sisältö	Toimintaa ohjaavat lait ja ohjeet
Asiakassuunnitelma	<p>Sosiaalihuollon asiakkaalle on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma</p> <p>Asiakassuunnitelma on laadittava aina silloin, kun perheellä on tarvetta muuhun lastensuojelutyöhön kuin tilapäiväiseen ohjaukseen ja neuvontaan. Asiakassuunnitelma on laadittava sekä avohuollon että sijaishuollon asiakkaalle.</p> <p>Asiakassuunnitelma on lapsen hoidon keskeisin asiakirja, joka tehdään vähintään kerran vuodessa</p>	<p>Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 7§/22.9.2000/812</p> <p>Lastensuojelulaki 30§/13.4.2007/417</p> <p>SOS-Lapsikyliä ry:n toimintakäsikirja</p>

Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata seuraavat seikat lastensuojelulain 30 §:n (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) mukaan:

- ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan
- lapsen ja hänen perheensä tuen tarve
- palvelut ja tukitoimet, joilla tarpeeseen pyritään vastaamaan
- arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan

Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan edellä mainittujen asioiden lisäksi:

- sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet
- erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville
- miten toteutetaan yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen ja hänen vanhempinsa ja muiden läheistensä välillä
- miten otetaan huomioon perheen jälleen yhdistämisen tavoite lapsen edun mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 2007/417 6:30 §, hakupäivä 18.04.2012.)

Lastensuojelulain 53 §:ssä veloitetaan kirjaamaan asiakassuunnitelmaan myös, kuinka lapselle järjestetään mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää. (Lastensuojelulaki 2010/417 10:53 §, hakupäivä 18.04.2012.)

SOS-Lapsikylä ry:n Toimintakäsikirja ohjaa lapsikylän työntekijöitä asiakassuunnitelman laadinnassa. Sen mukaan asiakassuunnitelma on lapsen hoidon tärkein asiakirja, jonka tavoitteena on luoda motivoitunut ja sitoutunut yhteistyö lapsen, hänen läheistensä, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja SOS-lapsikylän työntekijöiden kanssa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii asiakassuunnitelman laadinnasta ja seurannasta. Lapsikylissä kodin tiimi valmistautuu asiakassuunnitelmanneuvotteluun arvioimalla lapsen kasvatuksellista ja hoidollista tilannetta hyvinvoinnin ja valmiuksien mittariston avulla. Lapsi itse osallistuu arviointiin ikä- ja kehitystason mukaisesti. Asiakassuunnitelma tehdään vähintään kerran vuodessa ja tarkistetaan tarvittaessa. (SOS-Lapsikylä ry 2009, 28.) Taulukossa 4. olen esittänyt SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmien laadinnan ohjeistuksen.

4.3. Sijaishuollon hoito- ja kasvatussuunnitelma

Hoito- ja kasvatussuunnitelmalla täydennetään asiakassuunnitelmaa. Siinä asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet konkretisoidaan arkipäivän tavoitteiksi ja kuvataan yksityiskohtaisesti ne seikat, kuinka lapsen tarpeisiin vastataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan suhteessa arjen sujumiseen ja asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelun käsikirja, hakupäivä 19.01.2012.)

Taulukko 5. SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ohjaava lainsäädäntö ja ohjeistus.

Suunnitelma	Sisältö	Toimintaa ohjaavat
Hoito- ja kasvatussuunnitelma	Sijaishoidossa olevan lapsen asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla.	Lastensuojelulaki 30§/13.4.2007/417
	Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma.	Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 7§/22.9.2000/812
	Asiakassuunnitelmaa täydennetään vähintään kerran vuodessa tehtävällä hoito- kasvatussuunnitelmalla	SOS-Lapsikylä ry:n Toimintakäsikirja

SOS-lapsikylän toimintakäsikirjan mukaan hoito- ja kasvatussuunnitelmalla täydennetään asiakassuunnitelmaa. Siinä konkretisoidaan asiakassuunnitelman asiat arkipäivän tavoitteiksi ja menetelmiksi. Lapsi itse ja kaikki hänen hoidossa ja kasvatuksessa mukana olevat työntekijät osallistuvat tavoitteiden ja menetelmien suunnitteluun ja arviointiin. Siinä on tärkeää huomioida myös lapsen vahvuudet sekä aikuisten välisen yhteistyön tavoitteet ja toteutuminen. SOS-lapsikylän erityistyöntekijä tai sosiaalityöntekijä vastaa hoito- ja kasvatussuunnitelman laadinnasta. (SOS-Lapsikylä ry 2009, 28 - 29.) SOS-lapsikyliin sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadinta ohjaa taulukon 5. mukainen lainsäädäntö ja ohjeistus.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset ovat opinnäytetyössäni yksi kokonaisuus, eli kaikista SOS-Lapsikylä ry:n toimipisteistä (= viisi SOS-lapsikylää ja yksi nuorisokoti) saamani aineisto muodostaa yhteisen tutkimustuloksen. Tässä kappaleessa vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka olivat:

- Kuinka monen lapsen kohdalla on tehty asiakassuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma?
- Kuinka monen lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattu lastensuojelulaissa ohjeistetut seikat?
- Kuinka pian neuvottelun jälkeen asiakassuunnitelmat ovat SOS-lapsikylän tai nuorisokodin käytössä?
- Millaisia näkemyksiä ja kehittämideoita vastaajilla on asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadintaan ja sisältöihin?

Taulukko 6. Kyselyajankohtana SOS-lapsikyliä toimipisteissä sijoitettuina olevien huostaanotettujen lasten määrä.

Toimipiste	Kaarinan SOS-lapsikylä	Lapin SOS-lapsikylä	Punkaharjun SOS-lapsikylä	Tapiolan SOS-lapsikylä	Vaajakosken SOS-nuorisokoti	Vihannin SOS-lapsikylä
Kyselyaineistoon valikoituneiden lasten lukumäärä	35	21	24	42	7	16

Kyselylomakkeen avulla kerätyssä aineistosta sain asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumiseen liittyvää tietoa. Vuonna 2011 SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa oli sijoitettuina kaikkiaan 177 lasta (Koisti-Auer 2012). Valintakriteerin (huostaanotetut lapset) täytti kyselyajankohtana 145 lasta, jotka jakaantuivat eri toimipisteiden osalta taulukko 6:n mukaan esitetyllä tavalla.

5.1. Asiakassuunnitelmien toteutuminen SOS-lapsikylissä

Kyselyn tulosten perusteella asiakassuunnitelmaneuvottelut toteutuvat SOS-lapsikylissä sijoitettuina olevien, lastensuojelulain 40 § mukaan huostaanotettujen lasten osalta

pääosin lastensuojelulain edellyttämällä tavalla. Tutkimusaineistossa mukana olevien 145 lapsen ja nuoren asiakassuunnitelmista 142 lapsella uusin asiakassuunnitelma on tehty viimeisen vuoden aikana. Kahden lapsen kohdalla lasten lapsikylään sijoitus oli tapahtunut hieman ennen kyselyn ajankohtaa. Yhden lapsen kohdalla asiakassuunnitelman neuvottelu oli pidetty yli vuosi sitten.

Käytännön työssä lastensuojeluyksikössä huomasin joskus asiakassuunnitelman tulevan lapsikylään useita kuukausia sen jälkeen, kun neuvottelu on pidetty ja joskus sitä ei ole tullut lainkaan lapsikylään. Kyselyllä halusin testata hypoteesin.

Taulukko 7. Viive asiakassuunnitelmien saapumisessa toimipisteeseen

Asiakassuunnitelma on toimipisteen käytössä	%	N
▪ alle 1 kk neuvottelun jälkeen	33	48
▪ 1- 6 kk	36	52
▪ yli 6 kk	10	14
▪ ei lainkaan käytössä	21	31

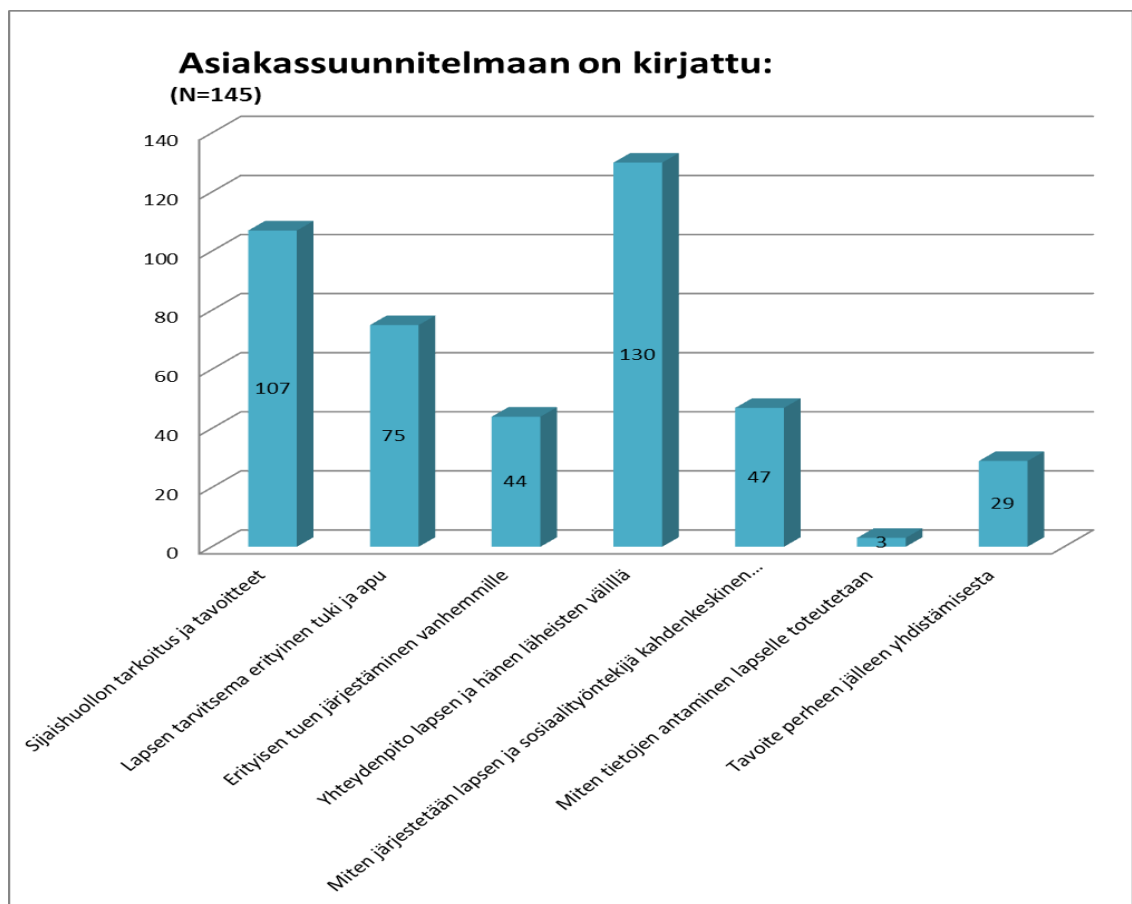
Kysymyslomakkeessa kysyin, kuinka kauan asiakassuunnitelman neuvottelusta kului aikaa siihen, jolloin asiakassuunnitelma on toimipisteen käytössä. Aineistosta ilmeni, että vain 48 lapsen kohdalla (N=145) asiakassuunnitelma oli toimipisteen käytössä yhden kuukauden sisällä neuvottelusta ja 52 lapsen kohdalla asiakassuunnitelma oli tullut yhden kuukauden – puolen vuoden kuluttua huoltosuunnitelman neuvottelusta. Yhteensä 31 lapsen kohdalla (21 %) kirjallista asiakassuunnitelmaa ei ollut tullut lainkaan toimipisteen käyttöön (taulukko 7).

5.2. Asiakassuunnitelman sisältö

Huostaanotetun ja sijoitetun lapsen asiakassuunnitelman sisältöä ohjeistetaan lastensuojelulain 30 §:ssä. Sen mukaan asiakassuunnitelmassa tulee ilmetä olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä palvelut ja tukitoimet, joilla niihin vastataan sekä aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Myös asianosaisten eriävät näkemykset edellä mainituista asioista tulee kirjata asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelmassa tulee ilmetä sijaishuollon tavoitteet ja tarkoitus, erityisen tuen järjestäminen lapselle ja hänen vanhemmilleen, huoltajille tai muille hoidosta vastaaville. Siihen tulee kirjata, kuinka yhteydenpito

lapsen ja hänen läheistensä välillä toteutetaan sekä se, kuinka otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleen yhdistämisestä. (Lastensuojelulaki 417/2007 30§, hakupäivä 18.04.2012.)

Kyselyvastausten mukaan asiakassuunnitelmiin kirjattiin parhaiten yhteydenpidon järjestäminen lapsen ja hänen läheistensä välillä, joka oli kirjattu 130 lapsen asiakassuunnitelmassa (N=145). Sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet oli kirjattu 107 asiakassuunnitelmassa. Erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle oli kirjattu 75 asiakassuunnitelmassa ja kuinka järjestetään lapsen mahdollisuus tavata omaa sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken, oli kirjattu 47 asiakassuunnitelmassa. Erityisen tuen ja avun järjestäminen lapsen vanhemmille, huoltajille tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille lapsen sijaishuollon aikana oli kirjattu 44 asiakassuunnitelmassa. Kolmeen asiakassuunnitelmaan oli kirjattu, kuinka toteutetaan tietojen antaminen lapselle. Lastensuojelulain tavoite perheen jälleenyhdistämisestä oli huomioitu 29 asiakassuunnitelmassa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Määrällinen erittely asiakassuunnitelmien dokumentoinnista

Keräsin kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä aineiston laadullisen osan, jota analysoin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi sopii strukturoimattoman aineiston, muun muassa haastatteluaineiston analyysiin, jolloin aineiston käsitteitä yhdistelemällä, tulkinnan ja päättelyn avulla edetään kohti käsitteellisempää abstraktiotasoa tutkittavasta ilmiöstä. Tavoitteena on ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä vastauksena tutkimuskysymyksiin. (Tuomi 2002, 110.)

Tavoitteenani oli tunnistaa aineistosta ilmiöitä, mitkä vastaajien vastauksissa nousivat yhteisesti esille. Aineiston analyysissä tutkimusaineisto tiivistyy ja sen sisältämä informaatio nostetaan selkeästi esille luomalla hajanaisesta aineistosta selkeämpää ja tiivistetymppää. Opinnäytetyön kyselyssä pyysin vastaajia kertomaan oman mielipiteensä asiakassuunnitelmista yleensä sekä niiden sisällöstä. Kuviossa 3. on yhteenveto aineistosta yhteisesti esille nousseista asioista ja niiden kategorioinnista.

Asiakassuunnitelmista vastaajilla oli näkemys, jonka mukaan ne koettiin välttämättöminä ja merkityksellisinä lapsen tilanteen arvioinnissa, lapsen kuulemisessa ja hoidon suunnitelmallisuuden välineenä. Useammasta vastauksesta nousi huoli siitä, että kiire haittaa paneutumista asiakassuunnitelmapalaveriin ja palaverin tuotokseen. Haasteena nähtiin asiakassuunnitelmaneuvoittelun toteutuminen ylipäättään. Yhdessä vastauksessa nostettiin esiin se, että lapsikylän työntekijä joutuu olemaan itse aktiivisesti yhteydessä kuntiin, jotta neuvottelu saataisiin pidettyä ajallaan.

”Asiakassuunnitelmat ovat välttämättömiä, jotta lapsi tulee kuulluksi, kontakti hänen lähipiiriinsä toimii ja häntä hoidetaan johdonmukaisesti”.

”Monesti sosiaalityöntekijöiden kiire vähentää paneutumista asiakassuunnitelmiin niin palaveriin kuin kirjalliseen tuotokseen.”

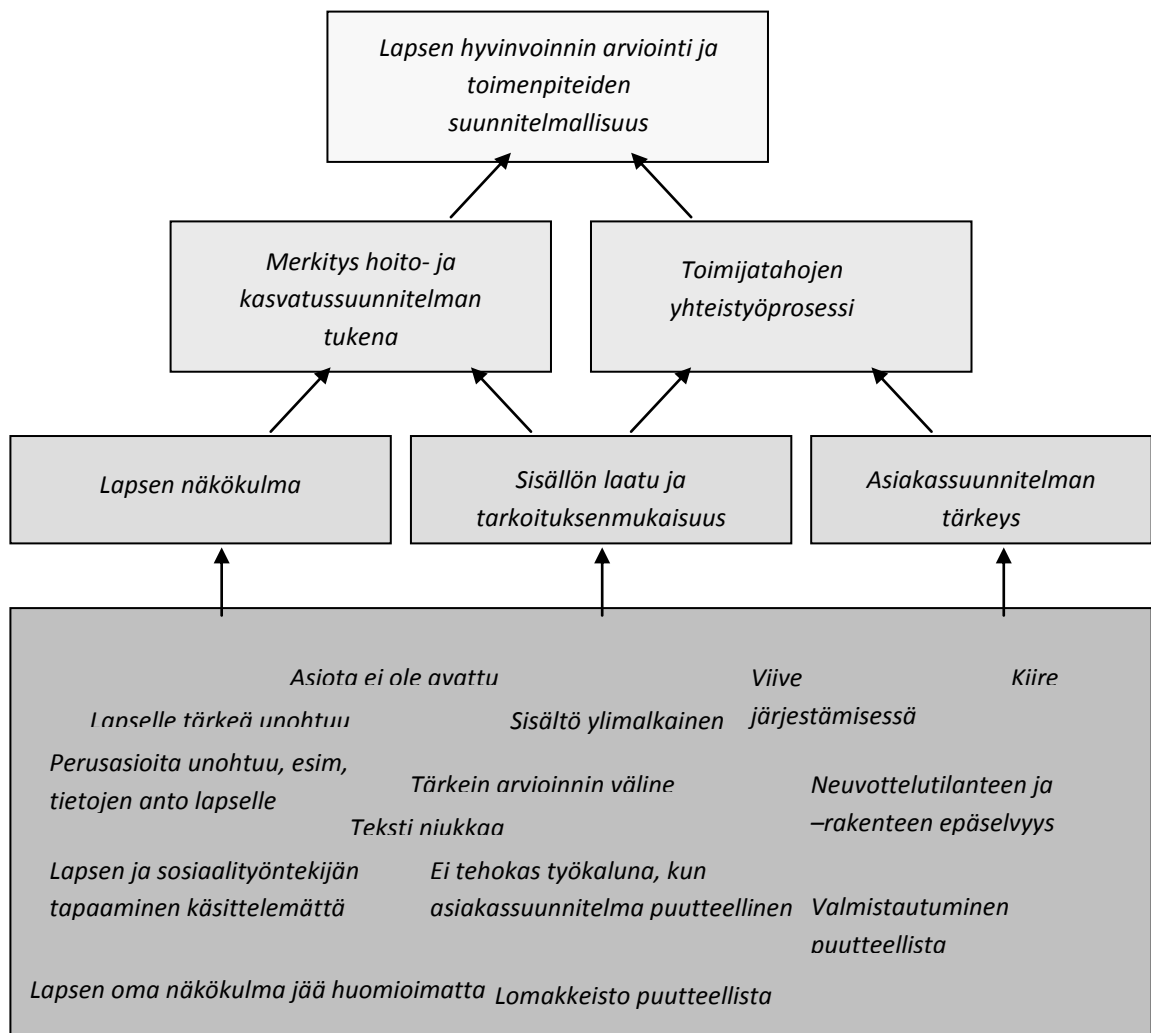
Asiakassuunnitelmien sisältöön liittyvien mielipiteiden teemoituksessa nousi lähes kaikkia vastauksia yhdistäväksi teemaksi asiakassuunnitelmien puutteellisuus ja ylimalkaisuus. Asioita, joita vastaajien mielestä asiakassuunnitelmista eivät tarpeeksi usein ilmene, ovat lapsen näkökulma, tietojen anto lapselle sekä lapsen ja sosiaalityöntekijän välinen tapaaminen. Puutteellisesti dokumentoituina nähtiin myös vanhempien erityisen tuen tarve, perheen yhdistämisen tavoite ja siihen tähtäävät toimenpiteet. Asiakassuunnitelmapalaveria leimaa usein myös neuvottelurakenteen

epäselvyys. Vastaajien mielestä asiakassuunnitelmapalaveriin osallistujat eivät aina valmistaudu tarpeeksi hyvin asiakassuunnitelmapalaveriin.

”Usein asiakassuunnitelman sisältö on melko ylimalkainen, eikä se siksi toimi niin tehokkaana työvälineenä kuin mahdollista”.

”Asiakassuunnitelmien teksti on aika niukkaa. Voisi avata asioita enemmän.”

Lapsen ja sosiaalityöntekijöiden tapaaminen ja tietojen anto on unohdettu muistioista.”

Kuvio 3. Asiakassuunnitelmien sisällön kategoriatyypin muodostuminen

5.3. Hoito- ja kasvatussuunnitelmat SOS-lapsikylässä

Lastensuojelulain mukaan sijaishuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelmaa täydennetään hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadinnassa SOS-lapsikylissä käytetään SOS-lapsikyläyhdistyksessä kehitettyä hyvinvoinnin ja valmiuksien arviointia. Siinä lasta hoitava tiimi ja lapsi itse arvioivat lapsen valmiuksia eri osa-alueilla. SOS-lapsikylissä hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumisesta vastaavat lapsikylien sosiaalityöntekijät. Nuorisokodissa hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumisesta vastaavat nuoren omahoitajat.

Kyselyn avulla selvitin, kuinka monelle SOS-lapsikyliin ja nuorisokotiin sijoitettuna ja huostaanotettuna olevalle lapselle on tehty hoito- ja kasvatussuunnitelma. Vastausten perusteella hoito- ja kasvatussuunnitelma oli tehty 112 lapselle viimeisen vuoden aikana, 18 lapselle yli vuosi sitten ja 15 lapselle hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei ollut tehty lainkaan (taulukko 8).

Taulukko 8. Viimeisimmän hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisen ajankohta

Hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisen ajankohta	N
▪ viimeisen vuoden aikana	112
▪ yli vuosi sitten	15
▪ ei ole tehty lainkaan	18
Yhteensä	145

Syyt siihen, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei ollut tehty, mainittiin seuraavia asioita:

- sijoitukset olivat vielä tuoreita
- työnjaolliset vaikeudet
- tiimien kokoonpanot eivät olleet vielä selkiintyneitä
- kyseessä asumisharjoittelussa oleva lähes täysi-ikäinen nuori.

Kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä keräsin laadullista aineistoa hoito- ja kasvatussuunnitelmista. Kartoitin kyselyssä vastaajien mielipiteitä yleensä hoito- ja kasvatussuunnitelmista ja niiden sisällöstä teemoittamalla vastaajien mielipiteet.

Hoito- ja kasvatussuunnitelmista yleensä nousi esille niiden tärkeys ja oleellisuus käytännön hoidon ja kasvatuksen toteuttamisessa. Hoito- ja kasvatustiimin,

omahoitajien ja lapsen osallistuminen niiden laatimiseen nähtiin toteutuvan hyvin. Asiakashallintajärjestelmä Nappula antaa vastaajien mielestä hyvät välineet suunnitelman dokumentointiin. SOS-lapsikylän hyvinvoinnin ja valmiuksien arviointimenetelmän nähtiin olevan hyvä työväline suunnitelmien laatimiseen.

”Työntekijämme (ja myös vanhimmat lapsemme, jotka ovat mukana tekemässä omaa suunnitelmaansa) ovat ymmärtäneet hoito- ja kasvatussuunnitelman merkityksen ja heitä on helppo motivoida sen tekemiseen.”

Vastaajien mielestä hoito- ja kasvatussuunnitelmien sisällössä näkyy toisaalta konkreettinen ja yksityiskohtainen sisältö, jossa myös vastualueet on määritelty, toisaalta suunnitelmien sisällön tarkkuuden nähtiin riippuvan hoito- ja kasvatussuunnitelmien tekijästä. Jossakin vastauksessa todettiin, että hoito- ja kasvatussuunnitelmissa kirjatut toimenpiteet eivät aina toimi arjen työvälineinä. Joissakin vastauksissa kerrottiin, että vaikeimmat asiat jäävät kirjaamatta hoito- ja kasvatussuunnitelmiin.

”Sisältöön satsataan, kun se tehdään. Tosin harva yhteisön jäsen muistaa käyttää suunnitelmaa työvälineenään.”

”Täytyisi muistaa se, että puhutaan myös vaikeimmat asiat. Välillä tuntuu, ettei kaikki rohkene ottaa kaikkia asioista esille nuoren läsnä ollessa.”

Yllä oleva tiivistys vastaajien mielipiteistä tukee vahvasti kuviossa 3. esitettyä asiakassuunnitelmien sisällön kategoriatyyppien muodostumista. Siinä kategorisoinnin yläkäsitteenä eli ydinkäsitteenä on lapsen hyvinvoinnin arviointi ja toimenpiteiden suunnitelmallisuus, joka on hoito- ja kasvatussuunnitelmien ydin.

5.4. Asiakassuunnitelmat hoito- ja kasvatussuunnitelman pohjana

Asiakassuunnitelman täydennykseksi laaditaan hoito- ja kasvatussuunnitelma silloin, kun lapsi tai nuori on sijoitettu laitoshoidon avohuollon tukitoimena tai huostaan otettuna. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa arvioidaan lapsen tarvitseman hoidon ja huollon sisältöä huomioiden asiakassuunnitelmassa määritellyt sijaishuollon tarkoitus ja

tavoitteet. Hoito- ja kasvatussuunnitelma annetaan tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja lapsen huoltajille. (Räty 2008, 188.)

Kysyin lapsikylien hoito- ja kasvatussuunnitelmista vastuussa olevien työntekijöiden mielipidettä, toimivatko asiakassuunnitelmat hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmia tehtäessä. Suurin osa (neljä vastaajaa seitsemästä) valitsi vastausvaihtoehdon *osittain samaa mieltä* ja kolme vastaajaa valitsi vastausvaihtoehdon *osittain eri mieltä* kysyttäessä sitä, toimivatko asiakassuunnitelmat vastaajan mielestä hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmalle. Ääripäiden vaihtoehtoja vastaajat eivät valinneet lainkaan (taulukko 9).

Taulukko 9. Vastaukset kysymykseen: Asiakassuunnitelma toimii hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmalle.

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
0 vastaajaa	4 vastaajaa	3 vastaajaa	0 vastaajaa

Vastaajat saivat perusteella yllä olevaan strukturoidun vaihtoehdon valintansa vapaasti. Näissä mielipiteissä nousi esille seuraavia seikkoja:

- huolella ja konkreettisesti tehdyt asiakassuunnitelmat toimivat hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmille
- asiakassuunnitelmien esitystapa vaihtelee. Joissakin asiakassuunnitelmissa tavoitteet ja tarpeet on esitetty konkreettisesti, joissakin yleisluonteisesti ja puutteellisesti.
- asiakassuunnitelmat tulevat myöhään tai eivät tule lainkaan

”Huolella tehdyt asiakassuunnitelmat toimivat hyvänä pohjana. Kuitenkin suuri osa asiakassuunnitelmista on puutteellisia (esim. tavoitteet puuttuvat) tai ne tulevat niin myöhään, ettei niistä ole apua.”

”Liian usein asiakassuunnitelmat tulevat niin myöhään, että lasten tilanne on ehtinyt muuttua.”

5.5. Vastaajien näkemykset asiakassuunnitelmien kehittämistarpeista

Kyselyn avoimissa kysymyksissä kysyin vastaajien näkemyksiä asiakassuunnitelmien kehittämisestä. Kehittämistarpeet ja kehittämisideat ovat yhteneväiset kuviossa 3. löytyneiden kategorioiden kanssa.

Useassa vastauksessa kehittämistarpeena nousi esiin toive paremmasta ennakkovalmistautumisesta neuvotteluun. Tämä toive koski sekä kuntien sosiaalityöntekijöitä että lapsikylien työntekijöitä. Eräs vastaaja kuvaa tätä hyvin:

”Lapsikylissä hyvinvoinnin ja valmiuksien arviointia pitäisi hyödyntää paremmin asiakassuunnitelmiin valmistauduttaessa. Näin voisimme omalta osaltamme kehittää lapsen sen hetkisen tilanteen arviointia ja tulevaa tavoitteen asettelua.”

Ennakkovalmistautumiseen liittyy lapsen tapaaminen ja lapsen näkemysten kuuleminen ennen asiakassuunnitelmapalaveria. Tämä koettiin tärkeäksi etenkin silloin, jos lapsi ei itse ole neuvottelussa. Neuvottelussa esiin tulleiden asioiden läpikäynti lapsen kanssa myöhemmin koettiin tärkeäksi etenkin, jos lapsi ei itse ole mukana neuvottelussa.

”Neuvottelua ennen olisi tärkeää, että sosiaalityöntekijä tapaisi lapsen ja kuulisi hänen näkemyksensä asioista, siihen ei monestikaan aikaa tai tapaaminen toteutuu vasta neuvottelun jälkeen.”

Yhtenä kehittämiskohteena nostettiin esiin toive palaverimuiston saamisesta SOS-lapsikylään pikaisesti neuvottelun jälkeen, jotta se voisi toimia pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmalle. Vastaajat näkivät kehittämistarvetta asiakassuunnitelmapalaverien teknisessä toteutuksessa ja strukturoidummassa neuvottelun rakenteessa. Palaverien tekniseen toteutukseen liittyvänä kehittämisehdotuksena esitettiin palaverimuiston kirjaamista palaverin aikana ja sen tulostamista ja allekirjoituksilla varmistamista palaverin lopuksi. Jossakin vastauksessa asiakassuunnitelmalomakkeiden kerrottiin olevan puutteellisia ja niissä oli eroja kuntien välillä.

”Usein asiakassuunnitelman saa lapsen sosiaalityöntekijältä melko myöhään, jolloin siitä ei ole juurikaan apua”.

”Neuvottelujen tulisi olla tarkemmin jäsenneltyjä”.

”Kuntien ja kaupunkien välillä eroja. Lomakkeistot usein puutteellisia.”

5.5 Vastaajien näkemykset hoito- ja kasvatussuunnitelmien kehittämistarpeista

Pyysin kyselyn avoimissa kysymyksissä vastaajilta näkemyksiä hoito- ja kasvatussuunnitelmiin liittyvistä kehittämistarpeista. Useassa vastauksessa kaivattiin yhteistä koulutusta kirjaamisesta ja yleensä hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisesta. Vastaajien mielestä lapsen pitäisi olla enemmän mukana oman suunnitelmansa tekemisessä. Hoito- kasvatussuunnitelmaa laadittaessa tulisi keskittyä kunkin lapsen kannalta oleellisimpiin asioihin - usein arvioitavia asioita on liian paljon. Toteutumisen seurannan tulisi olla säännöllisempää ja hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden seurannan tulisi vastaajien mielestä olla päivittäistä. Hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatimiseen tulisi varata tarpeeksi aikaa ja niissä tulisi sopia myös työnjaosta ja arvioinnista. Hoito- ja kasvatussuunnitelmat tulisi tehdä mahdollisimman pian asiakassuunnitelmien laatimisen jälkeen ja niiden tulisi olla konkreettisia.

”Hoito- ja kasvatussuunnitelmiin pitäisi arjessa palata useammin. Kun suunnitelmaa päivitetään ja käydään samalla läpi viimeisin suunnitelma, huomataan usein jonkin tavoitteen toteuttamatta jääminen siksi, ettei tiimi arjessa ole muistanut työskennellä sen eteen”

”.....päivittäisraportoinnissakin pitäisi muistaa keskittyä asiakassuunnitelmaan sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden seurantaan.”

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni tutkin SOS-lapsikyliin sijoitettujen, huostaanotettujen lasten asiakassuunnitelmien toteutumista, sisällöllistä monipuolisuutta sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumista. Lisäksi kartoitin suunnitelmien laadintaan liittyviä kehittämistarpeita. Aloitin opinnäytetyön teon keväällä 2011, jolloin aiheen valinnaksi varmistui asiakassuunnitelmien sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatimisen tarkastelu SOS-lapsikylien toimipisteissä. Koko opinnäytetyöprosessin ajan olen voinut keskustella työhöni liittyvistä kysymyksistä tuolloisten työtovereideni kanssa SOS-Lapsikylä ry:ssä, mikä on tukenut minua prosessin aikana.

Opinnäytetyön tekemiseen kului runsas vuosi. Mielestäni opinnäytetyö oli pitkäkö ja itselleni vaativa prosessi. Työn tekeminen oli mielenkiintoista, olin aiheesta innostunut ja olisin halunnut paneutua siihen enemmänkin, mutta arkityö vaati oman osuutensa. Lastensuojelutyön ammattilaisena sain paljon uutta tietoa lastensuojelun ja sijaishuollon kentältä materiaaliin perehtyessäni. Tutkimuksen tekemiseen liittyvään materiaaliin ja kirjallisuuteen perehtyminen laajensi omaa tietämystäni tutkimustoiminnasta.

Opinnäytetyöni kyselyn vastauksista ilmeni, että lasten asiakassuunnitelmat laadittiin ja päivitettiin pääosin asianmukaisesti, eli vähintään kerran vuodessa. Sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmat oli useimpien lasten osalta tehty viimeisimmän vuoden sisällä. Jos hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei oltu tehty, syynä oli usein tuore sijoitus, eli lapsi oli vasta sijoitettu SOS-lapsikylän toimipisteeseen. Lapsen sijoitusprosessi ja kotiutuminen uuteen sijoituspaikkaan ymmärrettävästi vie oman aikansa. Sen vuoksi voi olla hyvä asia, että lapsen kanssa päästään arkielämän alkuun ennen hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoa.

Vastaajat kokivat asiakassuunnitelmat tärkeinä ja merkityksellisinä. Hyvin tehty asiakassuunnitelma toimii tehokkaana työvälineenä lapsen hyvinvoinnin arvioinnille ja hoidon suunnitelmallisuudelle. Sisällön laatu – yksityiskohtainen kirjaus niin, että kaikki lapselle tärkeä tulee huomioiduksi – ja lapsen osallisuus nähtiin tärkeinä asioina asiakassuunnitelmien laadinnassa. Hyvän valmistautumisen merkitys sekä lapsikylän työntekijöiltä ja kunnan sosiaalityöntekijöiltä nousi myös vastauksissa esille.

Vaikka asiakassuunnitelmien laatiminen toteutuu pääsääntöisesti asianmukaisesti ja määräaikaisten puitteissa, näkivät vastaajat niiden toteuttamisessa paljon kehittämisen varaa. Vastatessaan kyselyyn vastaajat puhuvat asiakirjojen laadusta. Pelkästään lain kirjaimen toteutuminen ei takaa sitä, että niissä olisi tullut huomioitua lapsen näkökulma ja niihin panostettu aika takaisi niiden toimivan tehokkaana työvälineenä lapsen hoidon ja kasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Vastaajat näkivät asiakassuunnitelmissa ja niiden laatimisessa puutteita ja toivat konkreettisia ideoita niiden kehittämiseen. Neuvotteluun valmistautuminen ja kiireettömyys neuvottelutilanteissa olivat vastaajien toiveita asiakassuunnitelmapalaverille. Asiakassuunnitelman saapuminen toimipisteeseen mahdollisimman pian neuvottelun jälkeen tekisi asiakassuunnitelmasta paremman työvälineen lapsen hoidon suunnittelulle. Huolella suunniteltu asiakassuunnitelmapalaveri ja asiakassuunnitelmalomake voisivat parhaimmillaan ryhdyttää asiakassuunnitelmapalaveria ja varmistaa sen, että kaikki a) lapsen kannalta tärkeä, b) lastensuojelulaissa mainittu asiakassuunnitelman sisältö ja c) hoidon ja kasvatuksen suunnitelmallisuuden kannalta tärkeä tulisi käsiteltyä. Yhtenäiset ja selkeät asiakassuunnitelmalomakkeet ja kirjaamistapa (esimerkiksi avoin kirjaaminen) tuottaisivat asiakirjan, jonka pohjalta hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatiminen konkretisoituisi ja työnjako selkeytyisi. Parhaimmillaan siitä voisi olla - paitsi lapsen hoidon suunnittelun ja toteuttamisen kannalta – myös yhteiskunnalle taloudellista säästöä, koska asiakassuunnitelmien laatimiseen käytetään runsaasti työaikaa.

Lapsen osallisuuden tärkeyttä korostettiin sekä asiakassuunnitelmien että hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadinnassa. Lasten osallisuudesta ja myös sen historiasta kirjoittaa Mikko Oranen Sosiaali- ja terveysministeriön toimittamassa raportissa *Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä*. Siinä hän kuvaa Francisin ja Lorenzon (2002) seitsemää lähestymistapaa osallisuuteen. Lähestymistapoja määritellään kuvaavilla ilmaisuilla a) romanttinen, b) asianajo, c) tarveperustainen, d) oppimiskeskeinen, e) oikeuksia korostava, f) institutionaalinen ja g) vastavuoroinen. Vaikka luokittelu kuvasi lasten osallisuuden käsittelemistä yhteiskunta- ja ympäristösuunnittelussa, on lähestymistapojen tarkastelu mielenkiintoista myös lastensuojelun näkökulmasta. Viimeisin yllä kuvatuista lähestymistavoista korostaa lasten ja aikuisten vastavuoroista suhdetta, jossa molemmilla on oma asiantuntemuksensa. Aikuisilta edellytetään tällöin uudenlaisia taitoja asettua suhteeseen lapsen kanssa. Työskentelyn välineitä lastensuojelussa on jo kehitetty ja

haasteena onkin saada välineet menetelmät vastavuoroisen kommunikation käyttöön. Osallistuminen omien asioiden hoitamiseen voi antaa kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja siitä, että omat mielipiteet ovat tärkeitä ja asioihin voi vaikuttaa. Tällä tavalla tehdyt päätökset suunnitelmat lapsi tai nuori voi kokea omiksi, mikä on voimaannuttavaa. Lapsen osallistuminen voi antaa organisaatiolle ja työntekijöille mahdollisuuden herkistyä lasten ja nuorten kuulemiselle ja välineitä heidän ymmärtämiseen. Lapsen tai nuoren osallistumien esimerkiksi huoltosuunnitelmanevotteluun voi estää sellaisen suunnitelmien tekemisen, joilla ei ole mahdollisuutta toteutua. (Oranen 2007, hakupäivä 20.4.2012)

Opinnäytetyötä tehdessä ja raporttia työstäessäni pohdin lasten näkymistä ja osallisuutta asiakirjoissa. Yllä kerrottu vastavuoroisuus, jossa lapsen asiantuntemus tunnustetaan ja asetetaan aidosti suhteeseen lapsen, tulisi näkyä lastensuojelussa – ja myös muussa kohtaamisessa lapsen kanssa. Lapsen osallisuus ja lapsen mielipiteen huomioiminen ovat jo tulleet sosiaalityön ja lastensuojelun yhdeksi toiminnan periaatteeksi, mutta onko vastavuoroisuus oikeasti olemassa? Jos ei, miten sitä vahvistetaan?

Olisi mielenkiintoista tutkia lasten ja nuorten näkemyksiä heidän oman elämänsä suunnittelusta ja päätöksiin osallistuvina pääosan esittäjinä muuallakin, kuin sijaishuollossa. Asiakassuunnitelmien toteutuminen, niiden sisällön yksityiskohtaisuus ja monipuolisuus sekä käyttökelpoisuus hoidon ja kasvatuksen suunnittelussa olisi mielenkiintoinen tutkimuskohde myös muussa sijaishuollossa; edustaahan tässä opinnäytetyössä mukana oleva aineisto vain pientä osaa sijaishuollon piirissä olevista lapsista.

LÄHTEET

- Erätuuli, Matti & Leino, Jarkko & Yliluoma, Pertti 1994. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Kirjayhtymä, Helsinki
- Henkilötietolaki 22.4.1999/523. Hakupäivä 14.3.2012
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>
- Hetemäki, Inka (toim.) 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Unicef. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Hurtig, Johanna 2006, Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. PS-Kustannus, Juva. 167 - 193.
- Jahnukainen, Markku & Hyytiäinen, Minna 2009. Jalanjälkiä seuraamassa, seurantatutkimus SOS-lapsikylissä kasvaneiden elämänvaiheista, SOS-Lapsikylä ry/Suomen Graafiset Palvelut, Helsinki.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Markku & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana 2007. Sosiaalityön käsikirja. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.
- Kansainvälinen SOS-lapsikylätyö. Hakupäivä 13.5.2012 < <http://www.sos-lapsi-kyla.fi/tietoa-sos-lapsikylasta/kansainvalinen-sos-lapsikylatyo/Pages/default.aspx>>
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2012, Lastensuojelupäällikkö, SOS-Lapsikylä ry., puhelinhaastattelu 20.5.2012.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2009. Olen sitä mieltä, että... SOS-lapsikylissä ja nuorisokodissa asuvien lasten ja nuorten mielipiteitä arjesta, osallisuudesta ja oikeuksista. Hakupäivä 20.4.2012.
 <<http://www.sos-lapsikyla.fi/lastensuojelu/julkaisut/Documents/Lasten%20ja%20nuorten%20kysely.pdf>>
- Känkänen, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). Sijaishuollon ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino Oy, Helsinki.
- Lahti, Saila & Jäntti, Salla 2011- Laituri-kriteerien juurtuminen ja kehittäminen – sijaishuollon laatuksien käyttö sijaishuoltoyksiköissä. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

- Laaksonen, Maarit & Kääriäinen, Aino & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Sahala, Heli & Kärki, Jarmo & Jäppinen, Anu 2011. Asiakastyön dokumentointi sijaishuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. THL:n raportti 54/2011. Tampere.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>> luettu 12.04.2012
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621. Hakupäivä 10.04.2012
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>>
- Lastensuojelu 2010, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Hakupäivä 20.04.2012
<http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf>
- Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto. Hakupäivä 09.01.2012
<<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoitajakasvatus/>>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Hakupäivä 18.04.2012
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>
- Mahkonen, Sami 2008. Lastensuojelu ja laki. Edita Publishing Oy, Helsinki
- Niemelä, Hilikka 2000. Koti SOS-lapsikylässä. Uusi mahdollisuus. PS-Kustannus, Jyväskylä.
- Oranen, Mikko 2007. Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankkeen raportti. Hakupäivä 20.4.2012 <<http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuus-raportti+Oranen.pdf>>
- Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Edita Publishing Oy, Helsinki.
- SOS-lapsikylätyö. Hakupäivä 20.4.2012. <<http://www.sos-lapsikyla.fi/lastensuojelu/sos-lapsikylat/Pages/default.aspx>>
- SOS-lapsikylä Toimintakäsikirja. Hakupäivä 4.5.2012 <<http://www.sos-lapsikyla.fi/lastensuojelu/sos-lapsikylat/Documents/Toimintak%C3%A4sikirja.pdf>>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Lastensuojelu 2010. Tilastoraportti 29/2011. Luettu 20.04.2012 <http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki
- Valli, Raine 2007. Vastaaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, Juva. 198 - 212.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, Jyväskylä, Gummerus

Vehkalahti Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki

LIITTEET

Liite 1: Opinnäytetyökysely

Liite 2: Toimeksiantosopimus

LIITE 1 (1/3)

KYSELY ASIAKASSUUNITELMIEN LAATIMISESTA, ASIAKASSUUNITELMIEN TAVOITTEIDEN KIRJAAMISESTA SEKÄ HOITO- JA KASVATUSSUUNITELMIEN LAATIMISESTA SOS-LAPSIKYLISSÄ

Toimintayksikkö:
Vastaaja:
Päivämäärä:

1. Toimintayksikköni sijoitettujen, Lsl 40§:n mukaan huostaan otettujen lasten lukumäärä: _____ lasta
(lukuun ei lasketa: kiireelliset sijoitukset, väliaikais määräyksellä sijoitetut tai jälkihuollon sijoitukset)
2. Kuinka monen edellä mainitun lapsen osalta:

Asiakassuunnitelmaneuvoittelu on pidetty	Lasten lukumäärä
- viimeisen vuoden aikana	
- yli vuosi sitten	
- ei ole lainkaan pidetty	

Mikäli asiakassuunnitelmaneuvoittelua ei ole lainkaan pidetty, syyt siihen:

3. Arvioi edellä mainittujen lasten osalta, kuinka kauan on kulunut aikaa viimeisimmän asiakassuunnitelmaneuvoittelun pitämisestä siihen, että käytössänne on ollut lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kirjoittama lapsen asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelma (viimeisen neuvottelun jälkeen) on ollut käytössä	Lasten lukumäärä
- yhden kuukauden sisällä asiakassuunnitelmaneuvoittelusta	
- 1-5 kuukauden kuluessa asiakassuunnitelmaneuvoittelusta	
- yli 6 kk asiakassuunnitelmaneuvoittelusta	
- kirjallista asiakassuunnitelmaa ei ole tullut	

LIITE 1 (2/3)

4. Kuinka monen edellä mainitun sijoitettuna olevan lapsen asiakassuunnitelmassa seuraavat asiat ovat kirjattuina:

Asiakassuunnitelmaan on kirjattu	Lasten lukumäärä
- sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet	
- erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle	
- erityisen tuen ja avun järjestäminen lapsen vanhemmille, huoltajille tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille lapsen sijaishuollon aikana	
- miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa	
- miten lapselle järjestetään mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken	
- miten tietojen antaminen lapselle toteutetaan	
- miten otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleenyhdistämisestä	

Asiakassuunnitelmaa täydennetään hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelma konkretisoi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvaa yksityiskohtaisesti sen, miten lapsen tarpeisiin vastataan.

5. Kuinka monelle toimintayksikössäsi sijoitettuna olevalle lapselle on tehty hoito- ja kasvatussuunnitelma

Hoito- ja kasvatussuunnitelma on tehty	Lasten lukumäärä
- viimeisen vuoden aikana	
- yli vuosi sitten	
- ei ole tehty lainkaan	

Mikäli hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei ole tehty lainkaan, syyt siihen:

6. Arvioi yleisesti yksikössäsi sijoitettuina olevien lasten asiakassuunnitelmia vastatessasi seuraavaan väitteeseen: Asiakassuunnitelma toimii hyvänä pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmia tehtäessä (laita rasti arvioimasi vaihtoehdon alapuolelle)

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä

Perustele mielipiteesi:

LIITE 1 (3/3)

7. Mitä yleistä haluat sanoa lasten
 - a) asiakassuunnitelmista

 - b) asiakassuunnitelmien sisällöstä

 - c) asiakassuunnitelmien kehittämistarpeesta

8. Mitä yleistä haluat sanoa oman yksikkösi lasten
 - a) hoito- ja kasvatussuunnitelmista

 - b) niiden sisällöistä

 - c) niiden kehittämistarpeista?

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja alla mainittu toimeksiantaja sopivat tällä sopimuksella opiskelijatyönä tehtävän hankkeistetun opinnäytetyön tekemisestä.

Toimeksiantaja			
Nimi	SOS-lapsikylä ry		
Osoite	Snellmanninkatu 13 , 00170 Helsinki		
Puh.	09 5404 880	Sähköpostiosoite	keskustoimisto@sos-lapsikyla.fi
Yhdyshenkilö/työelämäohjaaja			
Nimi	Anna-liisa Koisti-Auer		
Osoite	Snellmanninkatu 13, 00170 Helsinki		
Puh.	040 524 5747	Sähköpostiosoite	anna-liisa.koisti-auer@sos-lapsikyla.fi
Oppilaitoksen tiedot			
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu			
Opinnäytetyön ohjaajan nimi	Leena Viinamäki		
Nimi	Sari Halttunen		
Osoite	Kemi-tornio Ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan yksikkö, Valtakatu 22, 94100 Kemi		
Puh.		Sähköpostiosoite	leena.viinamaki@tokem.fi sari.halttunen@
Opinnäytetyön tekijä(t) (nimi, koulutusohjelma, yhteystiedot)			
Kaisu Pelkonen, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kirkkokatu 77 B 101, 90120 Oulu, puh. 040-8257858, kaisu.pelkonen@gmail.com			
Opiskelijanatyönä tehtävän opinnäytetyön tiedot:			
Opinnäytetyön nimi/aihe	Suunniteltua sijoitus. Huostaan otettujen lasten asiakasuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmat SOS-lapsikylissä		
Työn aikataulu	2011 kesä-2012 kevät		
Opinnäytetyöstä aiheutuvista kustannuksista vastaa	opiskelija		
Tulosten salassapidosta sovitaan seuraavaa	Ei siällä henkilökohtaisia tietoja		

Opinnäytetyön hankkeistusta koskevat tiedot:

- Toimeksiantaja maksaa joko ammattikorkeakoululle tai opiskelijalle työn tekemisestä ja tästä on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
- Opinnäytetyön ohjaukseen osallistuu nimetty työelämän edustaja ja tästä on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
- Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia ja tästä on sovittu kirjallisesti ennen opinnäytetyön aloittamista.

Jos tähän sopimukseen tulee muutoksia, on se jokaisen osapuolen uudelleen hyväksyttävä ja allekirjoitettava.

Tämä sopimus on tehty 3 kappaleena, yksi jokaiselle sopijaosapuolelle.

Paikka Helsinki

Aika 21/5 2012

AMK:n edustaja

Toimeksiantajan edustaja

